

स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामिण)

शौचालय बांधकाम मेन्युअल

राज्य ग्राम विकास संस्था

सेटेलाइट रोड, छसरो सामे,

अमदावाड

मार्गदर्शन अने सहयोग

ग्राम विकास विभाग, गाधीनगर

સ્વચ્છ ભારત મિશન - તાલીમ મેન્યુઅલ

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પાન નંબર
૧	બે ખાળકુવાવાળા શૌચાલયની રચના	૩
૨	શૌચાલય બાંધકામની ટૂંકી જાણકારી	૬
૩	બાંધકામ ગુણવત્તા નિયમન	૮
૪	શૌચાલયનું બાંધકામ	૧૪

ઋણ સ્વીકાર

શ્રીતેજસ દવે, ટેકનીકલ આસીસ્ટન્ટ, મનરેગા યોજના ધાંગધ્રા એ મેન્યુઅલમાં દર્શાવેલ પ્લાન, કોસ સેક્સન વિગેરે આકૃતિઓ તથા એસ્ટીમેટ તૈયાર કરવામાં સહયોગ આપેલ છે તે માટે તેઓનો હૃદય પુર્વક આભાર માનીએ છીએ.

શ્રીઅરવિંદભાઈ પરમાર, ટેકનીકલ નિષ્ણાત, સીએસપીસી એ મેન્યુઅલના લખાણમાં તથા તેના એડીટિંગમાં જરૂરી સહયોગ આપેલ છે માટે તેઓના પણ ખુબ આભારી છીએ.

બે ખાળકુવાવાળા શૌચાલયની રચના

ખાળકુવામાં એકત્ર થયેલ મળમૂત્ર પદાર્થ બેક્ટેરિયા અને કુગથી સડે છે. સડવાની પ્રક્રિયા ઓક્સીજનની હાજરીમાં અથવા ઓક્સીજન સિવાય થઈ શકે. ગેસ વાતાવરણમાં ભળી જાય છે અથવા તે આસપાસની જમીનમાં શોષાઈ જાય છે. પેશાબ અને અન્ય પ્રવાહી જમીનમાં ઊતરી જાય છે. મળમૂત્રના પદાર્થમાં પેન્થોજન નાશ પામે છે, કેમ કે ખાડાની સ્થિતિ તેમના અસ્તિત્વ માટે અનુકૂળ નથી. છોડી દીધેલી સામગ્રી દાબીને સઘન બનાવવામાં આવે છે અને તે ધીમે ધીમે ખાડો ભરી દે છે. ભારતમાં મોટાભાગે આ પ્રકારના શૌચાલય જોવા મળે છે. તે જુદા જુદા પ્રકારની જમીનોમાં પણ કરી શકાય છે. લીચ ખાળકુવા એવા ખાળકુવા છે કે જેમાં પાણીનું લીચિંગ (જમીનમાં સ્રાવ) થાય છે. ખાળકુવાવાળા શૌચાલયમાં લીચ છિદ્રો મારફત પેશાબ અને પાણી જમીનમાં ઊતરે છે.

ખાળકુવાવાળા શૌચાલયના બાંધકામમાં લેવાની સાદી સાવચેતીઓ

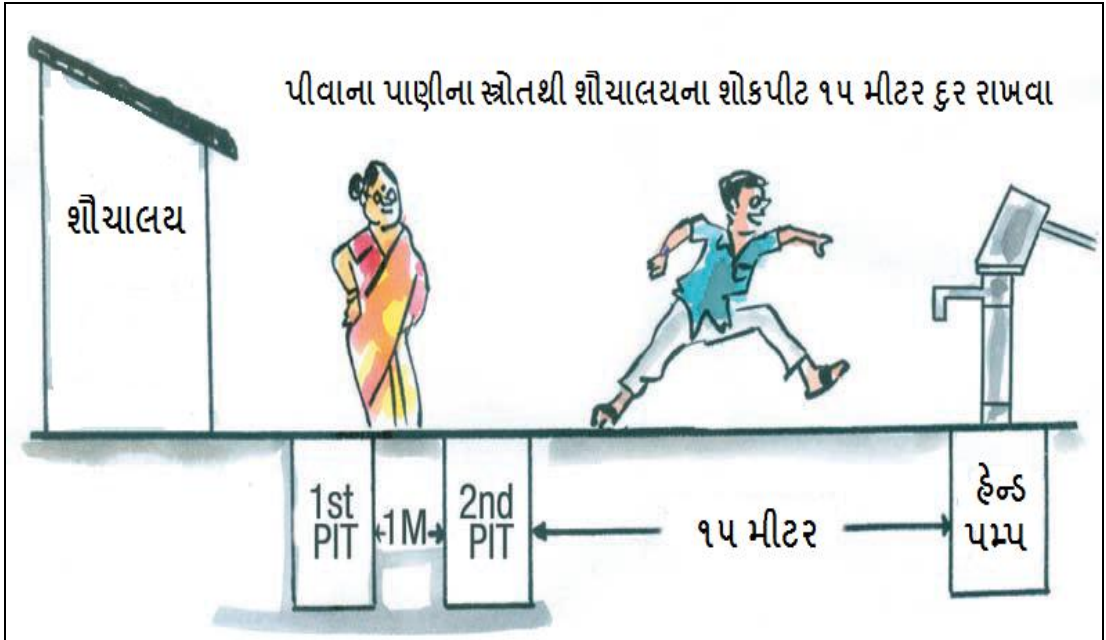
- બે ખાડા ચાર ફુટ (૩ ફુટ વ્યાસના) ઊંડા ખોદવા અને તેનું અંતર ત્રણ ફુટ હોવું જોઈએ.
- જંક્સન બોક્સથી ખાડા સુધીના પાઈપને ૨.૫ થી ૫ ટકાનો ઢોળાવ હોવો જોઈએ. તે જ પ્રમાણે શૌચાલય અને જંક્સન બોક્સ વચ્ચે પાઈપનો ઢોળાવ હોવો જોઈએ.
- ખાળકુવાની બાજુની સપાટી પરની ઈંટોની ગોઠવણી એવી રીતે કરવી કે જેથી તે મધપૂડા (બે ઇંટો વચ્ચે ખાલી જગ્યા રહે તે રીતે) જેવી લાગે. જેની મારફત ગેસ અને પ્રવાહી જમીનમાં શોષાય છે.
- ૬ મિલિમીટર જાડા લોખંડના સળિયાનો સિમેન્ટ રિંગ સાથે ઉપયોગ થાય તેની ખાતરી કરવી.
- ખાળકુવાનો સ્લેબ ખાડાના કાણા કરતાં થોડોક વધારે હોવો જોઈએ અને તે જરૂરી ધોરણનો હોવો જોઈએ.
- ખાળકુવાવાળા શૌચાલય કોઈપણ પાણીના સ્ત્રોતથી ઓછામાં ઓછાં ૧૫ મીટર (૪૦-૪૫ ફુટ) દૂર હોવાં જોઈએ. જેથી ભુગર્ભ જળ દુષિત થાય નહીં.
- બેઝિનથી પી-ટ્રેપ તેમજ પી-ટ્રેપથી ખાડા પાઈપ જોડવામાં યોગ્ય કાળજી લેવી જોઈએ. પી-ટ્રેપ શૌચાલયને ખાડા સાથે જોડે છે.
- શૌચાલયના બાંધકામમાં, સિમેન્ટ, રેતી અને કાંકરીના મિશ્રણમાં ૧:૨:૪ નો ગુણોત્તર રાખવો.
- ઉપલબ્ધ નાણાંને અધીન રહીને, ઉપયોગકર્તા શૌચાલયનો (super structure) પ્રકાર પસંદ કરી શકે.

- ખાળકુવાવાળા શૌચાલયનું બેઝિન દરરોજ સાબુ/ ડિટરજન્ટથી (પરંતુ એસિડ/ ડિનાઇલથી નહિ) સાફ કરવું જોઈએ.

વ્યક્તિગત શૌચાલયના બાંધકામ માટે સ્થળની પસંદગી

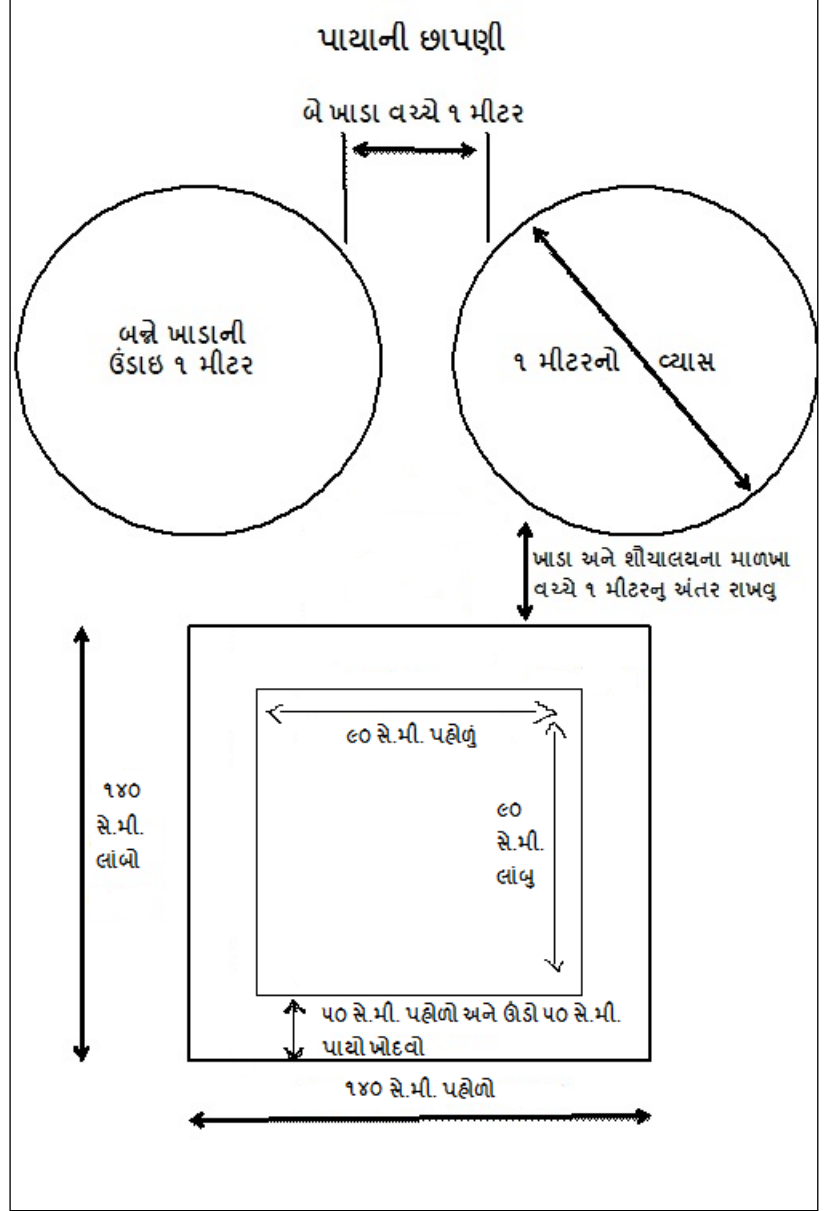
શૌચાલયનું બાંધકામ લાભાર્થીના ઘરની જગ્યામાં નજીકમાં નજીક સ્થળે પસંદ કરી શકાય. તેના ખાળકુવા પોતાની જગ્યામાં થઈ શકે, પણ તે શક્ય ન હોય તો સ્થાનિક સંસ્થાના કાયદા (Byelaws) અનુસાર શેરી, રસ્તા ઉપર બનાવી શકાય.

આ શૌચાલયના ખાળકુવાથી બાજુમાં આવેલ કુવા કે હેંડ પંપનું પાણી બગાડવાનો ભય નથી. કેમ કે જુદા જુદા પ્રયોગો દ્વારા એ સિદ્ધ થયેલ છે કે રોગોનાં જંતુઓ ખાળકુવામાંથી નીચે તરફ ૩ મી. તથા ક્ષૈતિજ દિશામાં ૧ મી. કરતા વધુ આગળ જઈ શકાતાં નથી. તેમ છતાં સાવચેતીના ભાગરૂપે ખાળકુવા પાણીના સ્ત્રોતથી શક્ય હોય તો આશરે ૧૫ મીટર દુર રાખવામાં આવે તે ઇચ્છનીય છે.

ખાડાનું કદ તથા આકાર

આવા ખાડાનું કદ જાજરૂ કેટલા માણસો વાપરશે તેના ઉપર આધાર રાખે છે. સામાન્ય જમીનમાં તેની સાઈઝ ૦.૦૪૫ ઘ.મી. માથાદીઠ દર વર્ષ (નિર્જળ સ્થિતિમાં) રખાય છે, જ્યાં વર્ષના ગમે તે સમય દરમિયાન પાણીનું લેવલ ખાળકુવાના તળિયા કરતાં ઊંચું આવી શકે તેમ હોય ત્યાં ખાડાના કદમાં ૫૦% જેટલો વધારો કરવામાં આવે છે. ખાડાઓના આકાર ગોળ, લંબગોળ ચોરસ, કે લંબચોરસ હોય છે.

જગ્યાના અભાવે લંબગોળ કે અન્ય આકારના ખાડાઓ પણ ચલાવી શકાય. ખાડાઓના સ્થાન લાભાર્થીની પોતાની જગ્યામાં હોવા હિતાવહ છે.

શૌચાલય બાંધકામની ટૂંકી જાણકારી તથા વિશેષતાઓ:

1. બે ખાળકુવા હોય તો વારાફરતી વાપરી શકાય. દર ત્રણથી પાંચ વર્ષે એક ખાળકુવો ભરાઈ ગયા પછીથી બીજો ખાળકુવો વપરાશમાં આવે, જેથી પડી રહેલ ખાળકુવામાંના મળમાંથી પાણી અને ગેસ છુટા પડી જમીનમાં યુસાઈ જાય અને મળનો બાકીનો ભાગ સ્લજ તરીકે ખાળકુવામાં રહે છે. જે દોઢ વર્ષમાં જંતુમુક્ત થઈ સુકાઈને ખાતર બને છે. આ ખાતર સહેલાઈથી કાઢી શકાય તેવું અને બીજા ખાતર કરતાં વધુ ફાયદાકારક હોય છે.
2. આ પ્રકારના શૌચાલયના ટબ-ટ્રેપ વિશેષ પ્રકારનાં હોય છે. જેથી વ્યક્તિ દીઠ ૧.૫ થી ૨ લીટર પાણીનો જ વપરાશ થાય છે. વધારે પાણીની જરૂર નથી.
3. આ શૌચાલયમાં ગેસ પાઈપ મુકવાની કોઈ જરૂર નથી કેમ કે મળનાં રૂપાંતર થતી વખતે ઉત્પન્ન થતો ગેસ છિદ્રાળુ જમીનમાં યુસાઈ જાય છે. તેથી દુર્ગંધ મારવાનો ભય નથી. મચ્છરના ઉપદ્રવની શક્યતાઓ ઓછી થઈ જાય. પાઈપનો ખર્ચ થતો નથી.
4. આ ખાળકુવો ઘર નજીક થવાથી મકાનના પાયાને નુકશાન થવા સંભવ નથી. આ બાબતમાં રૂરકી ઈન્સ્ટીટ્યુટે પણ ખાસ સંશોધન કરી ચકાસણી કરી તે સ્પષ્ટ કરેલ છે.
5. ચણતરમાં ૨.૫ સે.મી. થી ૭.૫ સે.મી. માપનાં કાણાં રાખવાં જરૂરી છે. આ કાણાં વાટે ખાળકુવામાં ભરાયેલ પાણી તથા ગેસ જમીનમાં શોષાય છે.
6. બજારમાં મળતા ટબ-ટ્રેપ કરતાં આ સસ્તા પ્રકારનાં શૌચાલય માટે નક્કી કરેલ ટબની ડિઝાઈનમાં ઢાળ વધારે હોવાથી તથા તે સાંકડુ હોવાથી પાણી છાંટેલા ટબમાં પડતો મળ આપોઆપ ટ્રેપમાં (મરઘા) માં આવી જાય છે.
7. પગાં (Foot rest) ઉપર પગ સારી રીતે મૂકી શકાય તેવી રચના છે.
8. બજારમાં મળતો ટ્રેપ ૭.૫ સે.મી. પાણી બંધવાળો હોય છે. તેમાં ૧૨.૫ લીટર પાણી વપરાય છે. આ ટ્રેપ ફક્ત ૨.૦ સે.મી. પાણી બંધવાળો હોય છે. જે ૧.૫ થી ૨.૦ લીટર પાણીથી જ સહેલાઈથી ફલશ થાય છે. તેથી ખાડો જલદી ભરાતો નથી. થોડા પાણીથી કામ પતે છે.
9. ખાળકુવો ગોળ બનાવવાથી મજબૂત થાય છે. જગ્યાના અભાવે ખાળકુવો ચોરસ કે લંબચોરસ કે લંબગોળ પણ કરાય, બન્ને ખાળકુવામાં વચ્ચે જગ્યા રાખવી જરૂરી છે.
10. સ્થાનિક કારીગરોને સમજણ આપી સ્થાનિક માલસામાન વાપરી આ પ્રકારના શૌચાલયો ઓછા ખર્ચે બનાવી શકાય છે.
11. મોટાભાગની જમીનમાં આ પ્રકારનાં શૌચાલયો બનાવી શકાય. જ્યાં પાણીનું સ્તર ઊંચું હોય ત્યાં ખાળકુવાના ખોદકામનો ઘેરાવો વધારી ખાળકુવા ફરતી ૫૦૦ સે.મી. થી ૧૦૦૦ સે.મી.

જેટલું રેતુનું પુરાણ કરી શકાય તથા તળિયામાં પ્લાસ્ટર કરી શકાય. આમ કરવાથી પાણીના પ્રદુષણનો સંભવ રહેશે નહિ આ બનાવવું ખૂબ સરળ છે.

12. ૧૫૦ સે.મી. સુધીની ઊંડાઈના ખાડામાં ૧૦ કે ૧૧.૫ સેમી જાડી પડદી ચણવાથી કોઈ જ મુશ્કેલી રહેતી નથી. જેથી ૨૦ કે ૨૩ સે.મી.ની દીવાલનો ખર્ચ કરવો જરૂરી નથી. ખાડાનું ઢાંકણ ઓછામાં ઓછું ૧૦ સે.મી. નીચે રાખવું. રસ્તા પર હોય તો રસ્તાના મથાળાના લેવલથી ૩૦ સે.મી. નીચે રાખવું. જેથી રસ્તામા નડતર રૂપ થતુ નથી.
13. શૌચાલય સિવાયનું બીજું કોઈપણ પાણી અને ખાસ કરીને સાબુવાળું પાણી બેક્ટેરીઆની પ્રક્રિયા ધીમી પાડતું હોવાથી ખાળફવામાં જવા દેવું નહીં.
14. કેટલીક વ્યક્તિઓ જમીનમાં પાણી આવે ત્યાં સુધી ઊંડા ખાળફવા કરે છે. આમ તેમાં રસોડા બાથરૂમ વગેરેનું પાણી છોડે છે. આમ કરવાથી તેની આપમેળે સ્વચ્છ થવાની પ્રક્રિયા [Self Purification] ધીમી બને છે. ઓછી ઊંડાઈના બે ખાડા કરવા વધારે લાભદાયી છે.
15. ખાડાનું ઢાંકણ ઉપરથી બરાબર સિમેન્ટથી ફીટ કરવું અને સિમેન્ટના વાટા કરવા આવા વપરાયેલ ખાડામાં ૩ થી ૫ વર્ષ પછી જે સ્લજ નીકળે છે તે દુર્ગંધ રહિત, પરિપક્વ માટી જેવો જ નીકળે છે. તેનો ઉપયોગ ખાતરમાં કરી શકાય છે. ખાળફવો ખાલી કરતાં કોઈ દુર્ગંધ ફેલાતી નથી અને ખાતર કીટાણુ મુક્ત હોય છે.
16. શૌચાલયમાં નળ મુકવાની જરૂર નથી. ભુલેચુકે જો નળ ખુલ્લો રહી જાય તો વધારે પાણી ખાડામાં જવાથી ખાડો ભરાઈ જવાની શક્યતા રહે છે. તેથી નળ મૂકવો હિતાવહ નથી.

નોંધ: શૌચાલય સ્વતંત્ર ચાર દિવાલવાળું અથવા એક કે બે દીવાલનો આધાર લઈને પણ કરી શકાય. શૌચાલયની છત એ.સી. શીટસ, જી.આઇ. શીટસ અથવા કોરુગેટેડ પ્લાસ્ટિક શીટસ અથવા વિલાયતી નાળીયાની કરી શકાય.

લીન્ટેલ, સ્લેબ, ખાડાના ઢાંકણાં, તેમજ ફ્લો માટે પથ્થર કે આર.સી.સી. ના બનાવી શકાય.

બાંધકામ ગુણવત્તા નિયમન

સમગ્ર બાંધકામના ગુણવત્તાની દેખરેખ માટેની મૂળ જવાબદારી પાણી અને સ્વચ્છતા સમિતિની છે. આ સમિતિને ગુણવત્તા નિયમનની તકેદારી રાખવામાં અમલીકરણ એકમના સહાયકો મદદ કરશે. યોજનાની કામગીરીનું સુપરવિઝન, તાંત્રિક માર્ગદર્શન અને ગુણવત્તા નિયમન માટે અમલીકરણ એકમના એન્જીનીયરીંગ મદદ અને માર્ગદર્શન પુરા પાડશે.

માલસામાનની ગુણવત્તા અંગેની સામાન્ય સમજૂતી

(૧) સિમેન્ટ

પોર્ટલેન્ડ સિમેન્ટ આઈ.એસ.આઈ.નાં માર્ક વાળી ૫૩ ગ્રેડની અધિકૃત વિકેતા પાસેથી લઈ શકાય. સિમેન્ટ જૂની ન હોય અને ભેજથી નુકસાન પામેલ ન હોય તેની ખાસ તકેદારી રાખવી.

(૨) રેતી

રેતી સ્વચ્છ અને ચાળેલી હોવી જોઈએ. તેમાં માટી, ક્ષાર કે અન્ય તત્ત્વો ન હોવા જોઈએ. રેતી ઘોઈને વાપરવી જોઈએ.

(૩) કપચી

સખત, મજબૂત અને ટકાઉ પથ્થરની કપચી હોવી જોઈએ. ધૂળ, માટી, ઢેફા વગરની હોવી જોઈએ. તેમજ તે એક સરખી માપની હોય તે ઈચ્છનીય છે.

(૪) પથ્થર

માન્ય કરેલ ખાણના પથ્થર વાપરવા તે સખત, ટકાઉ સમાન રંગના અને સમાન પોત કે કણચનાવાળા હોવા જોઈએ. ખાણના કુદરતી પથ્થર પાયા ઉપર ચણતરમાં વપરાય માટીના ભાગવાળા રંગ ઉડી ગયેલા અને અપક્ષયણ વગરના હોવા જોઈએ.

(૫) ઈંટ

એક સરખા રંગની પાકેલી અને મજબૂત ઈંટો વાપરવી. ઈંટો વાપરતા પહેલાં બે કલાક પાણીમાં પલાળીને વાપરવી. ઈંટોની ગુણવત્તા ધ્યાને લઈ તેની ખરીદી કરવી જોઈએ.

(૬) પાણી

પીવાલાયક ચોખ્ખું પાણી બાંધકામ માટે વાપરવું

(૭) લોખંડ

લોખંડ ભારતીય માનક સંસ્થાનાં સંબંધિત વિવરણ મુજબનું ટીએમટી હોવું જોઈએ સાઈટ ઉપર તે કાટ ન લાગે તે રીતે ગોઠવવું, સ્વચ્છ, ધૂળ કચરા વગરનું, તૈલી પદાર્થ ચોટેલો ન હોય તેવું તેમજ બધું જ લોખંડ કોફીટનાં આવરણથી દબાઈ જાય ત્યાં સુધી તે સ્વચ્છ રહેવું જોઈએ.

માલ સામાનની ખરીદી

સ્થાનિક મળતાં કીમતી માલસામાનની પસંદગી તથા તેની ગુણવત્તાની તપાસ મુશ્કેલ હોય છે તેવા માલસામાનની ખરીદી કરવા માટે સમજ મેળવવી જરૂરી છે. માલસામાન ખરીદીનું આગોતરું આયોજન કરી શકાય. સ્થાનિક રીતે મળતાં માલસામાન જેવાં કે રેતી, કપચી, ઈંટ, બ્લોક, પથ્થર વગેરેની ખરીદી ભાવ પત્રક દ્વારા હરીફ ભાવ મેળવીને કરવી જોઈએ.

માલસામાનનો સંગ્રહ

સિમેન્ટ

સિમેન્ટનો સંગ્રહ ભેજ રહિત બંધ કરી શકાય તેવા ઓરડામાં દીવાલથી દૂર કરવો અને જમીન ઉપર સીધો ન મુકવો જોઈએ. જો વધુ જથ્થો હોય તો જમીન પર પ્લેટફોર્મ (લાકડું/ ઈંટોનું) બનાવીને સંગ્રહ કરવો જોઈએ.

ઈંટ

ઈંટોને ઉતારતી વખતે કાળજી રાખવી જરૂરી છે. ઈંટ ટુકડા ન થાય તેની કાળજી રાખવી.

કપચી

કપચી (ગ્રીટ) કોકીટ બનાવવા માટે જરૂરી છે. જ્યાં રાખવામાં આવે ત્યાં બહારનો કચરો અંદર ભળે નહી તેની કાળજી રાખવી.

લોખંડ

સામાન્ય રીતે જરૂરીયાત મુજબ જ લોખંડ મંગાવવું જેથી તેને કાટ લાગવાની શક્યતા ન રહે બાંધકામ જ્યાં ચાલતું હોય ત્યાં નજીકમાં લોખંડ સ્ટોર કરવું

રેતી

રેતી બાંધકામમાં ચણતર / કોકીટ કામ માટેનો મહત્વનો સામાન છે. જ્યાં રાખવામાં આવે ત્યાં બહારનો કચરો ભળે નહી તેની કાળજી રાખવી.

બાંધકામના નિરીક્ષણ અંગેની સામાન્ય સમજૂતી

પાઈપલાઈનની નાળીનું ખોદાણ કરવાનું તથા પ્લમ્બીંગનું કામ

- સમય મર્યાદામાં કામ પૂર્ણ થાય તેને અનુરૂપ ખોદાણ કામનું આયોજન તૈયાર કરી અને તે મુજબ કામની પ્રગતિ જાળવી રાખવી.
- સુચના મુજબ ખોદાણની લાઈન દોરીની નિશાની કરવી લાઈનદોરીથી આધાર રૂપ નિશાનીઓ પ્રસ્થાપિત લેવલ વિગેરેની સંપૂર્ણ જાળવણી કામ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી કરવી. પાઈપલાઈન ઢાળ નક્કી કરવા જરૂરી લેવલીંગ કામની વ્યવસ્થા કરવી.

- પાઈપ માટે નાળીના ખોદાણની પહોળાઈ જરૂરીયાત મુજબ જ કરવી, લાઈન દોરી પ્રમાણે તળીયે સરખું લેવલ રાખી કામ કરવું. પાઈપ – સ્પેશ્યલનો સાંધો જ્યાં આવે ત્યાં જરૂરીયાત મુજબ વધુ ખોદાણ કરવું.
- જે જગ્યામાં પાઈપ નાખવાની હોય તે જગ્યા બરાબર સાફ કરવી. બધી જાતનો કચરો, પથ્થર, નકામાં ઉગી નીકળેલા છોડ વિગેરે દૂર કરવા
- નિયત માપ કરતાં વધુ ખોદાણ થઈ ગયું હોય તો જરૂર પડ્યે ટીપીને જમીન સપાટ કરી સખ્ત કરવી.
- ખોદાણ કરેલ દ્રવ્યમાંથી ઉપયોગી થાય તેવું દ્રવ્ય અલગ તારવીને કામનું સ્થળ ચોખ્ખું કરવું.

પી.વી.સી. પાઈપ લાઈન

- જરૂર પડે ત્યાં સફાઈપૂર્વક પાઈપની ધરીને કાટખૂણે હેકસો બ્લેક વડે કાપવી. સોકેટના અંદરના ભાગે અને સ્પીગોટ – પાઈપના છેડાના બહારના ભાગે ચોટેલ કોઈપણ પદાર્થ હોય તેને સાફ કરી સોકેટમાં સ્પીગોટની કેટલી લંબાઈ દાખલ થઈ શકે છે તેનું માપ કરી, નિશાન કરી, સોકેટની અંદર તથા સ્પીગોટની બહાર સોલવન્ટ સિમેન્ટનું એક સરખું પડ- આવરણ ચડાવી, સોકેટમાં સ્પીગોટને ઘક્કો મારી નિશાન સુધી છેડો અંદર જવા દઈ, પાંચ મીનીટ સુધી સાંધો હલે નહી તેમ રાખીને સાંધા કરવાના રહેશે.
- પાઈપ કાપીને વાપરવાનો હોય તો કાપેલી ધારને ૩૦ નાં ખૂણે ઘસવી જરૂરી છે.
- પાઈપલાઈનમાં ક્યાય હવા ભરાઈ ન રહે તેવી રીતે તેમાં પાણી ભરીને, ધીમે ધીમે પ્રેશર વધારતા જઈ, નિયત ટેસ્ટ પ્રેશર આવે ત્યાં સુધી પ્રેશર આપીને પાઈપની ગુણવત્તા ચકાસી શકાય છે.

પાઈપલાઈન નીચે ગાદી પાથરવાનું કામ

- તળિયા ઉપર પૂરી લંબાઈમાં ખોદાણમાંથી નીકળેલ અથવા બહારથી લાવેલ મુરમ – રેતી પાથરીને સારી રીતે પાણી નાખીને ટીપણીથી ટીપીને સખ્ત કરી તળિયું યોગ્ય લેવલ – ઢાળમાં સુચના પ્રમાણે મેળવવું
- પાઈપલાઈનની નાલીનું પુરાણ કામ, પાણી છાંટવા, દબાવવા અને વધારાની માટીનો નિકાલ કરવો.
- પાઈપલાઈન નખાઈ ગયા પછી સાંધા ખુલ્લા રાખીને બાકીની પાઈપલાઈન ઉપર ૩૦ સે.મી. જેટલું પુરાણ કરી શકાશે અને બાકીનું પુરાણ સતોષકારક પરીક્ષણ બાદ કરવું. પુરાણ કામ ૧૫ સે.મી. જાડા થરોમાં, સારી રીતે પાણી નાખી, ધનીકરણ કરી, એક ઉપર બીજો થર ચઢવતા જઈ પાઈપને નુકસાન ન થાય તેવી રીતે કરવું પાઈપને નુકસાન થાય કે માટી ચોમાસાને કારણે કે અન્ય કોઈ કારણે બેસી ન જાય તેની તકેદારી રાખવી.

ખોદાણ કામની પુરતીનું કામ

- ભરતી કરતાં પહેલાં માટીમા રહેલ તળ ઘાસ – વનસ્પતિ વિગેરે પદાર્થો દુર કરવા.
- પાયાના ખોદાણનું પુરાણ પસંદ કરેલ દ્રવ્યથી કરવું
- પુરાણકામ શરૂ કરતા પહેલાં તળ સારી રીતે પાણીથી ભીજવવું
- પુરાણનાં થર ૧૫ થી ૨૦ સેમી જાડા રાખી, પાણી નાખી ટીપણી વડે ટીપીને સખત કરી, પ્લીન્થનાં મથાળા સુધી પુરાણ કરવું.

રોડા કોક્રિટનું કામ

- પાયામાં રોડા કોક્રિટ નાખતા પહેલાં તળિયામાં પાણી રેડી ટીપણીથી ટીપીને લેવલ ઢાળ મેળવ્યાં બાદ ઇંટોના રોડા તથા રેતી-સિમેન્ટનું મિશ્રણ પાથરવાનું રહે છે.
- રોડા કોક્રિટ મિશ્રણ સિમેન્ટ, રેતી અને ઇંટોના રોડા વાપરીને તૈયાર કરવાનું રહેશે.
- આ મિશ્રણમાં જરૂરી પાણી ઉમેરતા જઈ પાવડા વડે ઉપર નીચે કરી એક સરખું સિમેન્ટનું આવરણ રેતી – ઇંટોના રોડા પર છવાઈ જાય તેવું મિશ્રણ તૈયાર કરી ૧૦ સેમીનો જાડો થર થાય તેવી રીતે પાયામાં ઝડપથી ઢાળી, હાથ ટીપણીથી ટીપી સખત કરવાનું રહેશે.
- મિશ્રણમાં પાણી નાખ્યા પછી ૩૦ મીનીટમાં ટીપવાનું કામ પૂર્ણ થઈ જવું જરૂરી છે.

ચણતર કામ

પથ્થરનું ચણતર કામ

- સિમેન્ટ મોર્ટાર ૧:૬ વાપરીને અણઘડ કાળા અથવા સફેદ પથ્થરથી પાયાનું ચણતર કામ
- સિમેન્ટ મોર્ટારનું મિશ્રણ ૧ ભાગ સિમેન્ટ તથા ૬ ભાગ રેતીનું બનાવવાનું રહેશે
- પથ્થર ખાણમાંથી મેળવીને તેની નબળી ધાર તથા નબળા ખુણા હથોળીથી તોડી પાડવા જોઈએ.
- એક ઘનમીટર ચણતરમાં ૦.૩૦ થી ૦.૩૫ ઘનમીટર જેટલો સિમેન્ટ મોર્ટાર (સિમેન્ટ રેતીનું મિશ્રણ) વાપરવાનો રહેશે. સાંઘા ૧૬ મી.મી. થી વધુ જાડા ન હોવા જોઈએ
- ચણતર તાજું હોય ત્યારે સાંઘા ૧૬ મીમી ઉડાઈ સુધી ખોતરી છુટો માલ સાફ કરી સિમેન્ટ મોર્ટાર ૧ ભાગ સિમેન્ટ ૩ ભાગ રેતી મિશ્રણ થી સફાઈ પૂર્વક ભરવાનો રહેશે
- દિવસ દરમ્યાન ૬૦ સે.મી. ઉચાઈની મર્યાદામાં તથા પ્રથમ થર ચણાયા પછીનો બીજો થર ૬ કલાક પછી જ ચણવાનો રહેશે

ઈંટનું ચણતર કામ

- સિમેન્ટ મોર્ટાર (સિમેન્ટ રેતીનું મિશ્રણ)- ૧ ભાગ સિમેન્ટ અને ૬ ભાગ રેતીનું ચોખ્ખા પાણી દ્વારા એક સરખો કલર આવે ત્યાં સુધી ઉપર નીચે કરી મિશ્રણ તૈયાર કરવાનું રહેશે.

- ઈંટોને વાપરતા પહેલાં બે કલાક સુધી, પરપોટા થવાના બંધ થાય ત્યાં સુધી શુદ્ધ પાણીમાં પલાળીને વાપરવાની રહેશે.
- ઈંટોના અડધિયા સાંધા ચાતરવા સિવાય ક્યાય વાપરી શકાશે નહીં. સીમેન્ટ-રેતીના મિશ્રણનો માલનો થર પાથરી, ઉપર ઈંટોનાં અડધિયા બનાવનારનો માર્ક (ફોગ) મથાળે રહે તેમ, લાઈન લેવલ ઓળંબો મેળવીને અને સાંધા ૧૨ મીમી થી વધે નહીં તેમ વ્યવસ્થિત ગોઠવીને ઉભા સાંધામાં યોગ્ય રીતે મિશ્રણવાળો માલ ઉતારીને પોલાણ ન રહે તેમ ચણતર કામ કરવાનું રહેશે. એક દિવસમાં એકી સાથે દોઢ મીટરથી વધુ ઉંચાઈનું ચણતર કરવું જોઈએ નહીં.
- દાંતા શીરો લંબમાં ન મુકતા એક એક બ્રાન્ડ પાછળ લેતા જઈ ૪૫૦ થી વધુ કરાડ ન રહે તેમ રાખવું
- ચણતર તાજું હોય ત્યારે સાંધા ૧/૨ ઈંચ ઊંડા ખોતરી કાઢવાના રહેશે. જેથી પોઈન્ટિંગમા પ્લાસ્ટરની બરાબર પકડ રહી શકે. સતત દશ દિવસ સુધી પાણીનો છંટકાવ ચાલુ રાખવું
- બારણાનાં હોલ ફાસ્ટ, પાઈપ આઉટ લેટ કે જે કઈ ફીટીંગ ચણતરમાં આવે તે સિમેન્ટ મોર્ટોરમાં બેસાડવાનું રહેશે.

બારણા બેસાડવાનું કામ

- લોખંડના ઓંગલ – ચેનલ – ટી જુદાં જુદાં સેક્શન અને માઈલ્ડ સ્ટીલની પ્લેટના બનાવેલ બારી-બારણા લાવી ફીટ કરવાનું કામ
- સ્ટ્રક્ચર સ્ટીલનાં નિર્દેશ થયેલ વિવરણ મુજબના રોલીંગની ખામી વગરના, વેલ્ડિંગ કામને અનુરૂપ, માઈલ્ડ સ્ટીલના નકશામાં બતાવ્યા મુજબ જરૂરી લોખંડના ફીટીંગ જેવા કે દીવાલમાં પકડાવવાના હોલ બેસાડવાના રહેશે

પ્લાસ્ટર કામ

- પ્લાસ્ટર કરવા માટે સિમેન્ટ અને રેતીને નિયત પ્રમાણમાં મિશ્રણ પથ્થરનાં ચણતર, કોકિટ અથવા ઈંટોના ચણતર ઉપર પ્લાસ્ટર કરવું
- સિમેન્ટ રેતીનું મિશ્રણ ૧ ભાગ સિમેન્ટ અને ૩ ભાગ ચોખ્ખી રેતીમાં બનાવી સરેરાંશ ૧૨ મીમી જાડું પણ ૧૦ મીમી થી ઓછું ક્યાય પણ ન રહે તે મુજબનું પ્લાસ્ટર કરવાનું રહેશે
- છતનું પ્લાસ્ટર કરતી વખતે દીવાલોનો આધાર આપ્યા વગર સ્વતંત્ર રીતે પાલાખ બાંધવી
- પ્લાસ્ટરનું કામ ચાલુ કરતાં પહેલાં દીવાલ ઉપર ચોટેલ દરેક પદાર્થ બ્રશથી ઉખાડી, સાંધા ૧/૨ ખોતરીને સાફ કરીને કોકિટની લીસી સપાટી ટોચીને ખડબચડી કરીને, સપાટી પાણીથી પલાળીને, છતનું પ્લાસ્ટર પ્રથમ પૂર્ણ કરી પછી દીવાલનું પ્લાસ્ટર ઉપરથી શરૂ કરી નીચે તરફ પ્રગતિ કરી કામ કરવું

- સિમેન્ટ રેતીનું મિશ્રણ પાણી નાખ્યા પછી ૧/૨ કલાકમાં વાપરી નાખવું. ઉપર નીરૂ અગર સિમેન્ટનું ફીનીશીંગ કરવું

સિમેન્ટ કોંક્રીટનું ફ્લોરિંગ કામ

- ૧૪ સે.મી જાડું ૧:૫:૧૦ ના પ્રમાણનું સિમેન્ટ કોક્રીટ ૧૨ મીમી થી ૨૦ મીમીની કપચી વાપરીને ફીનીશીંગ, લાઈનીંગ, ક્યોરીંગ સહિતનું કામ ૧ ભાગ સિમેન્ટ, ૨ ભાગ રેતી, ૪ ભાગ ૧૨ મીમી થી ૨૦ મીમીની કપચીમાં ચોખ્ખુ પાણી ઉમેરીને કપચી રેતી પર સિમેન્ટનું એક સરખું આવરણ એક સરખા રંગનું થઈ જાય તેવું તૈયાર કરી કપચી છુટી ન પડે તેટલી ઉચાઈથી ધીરેથી ઢાળીને ટીપી ઉપર એક સરખો સિમેન્ટ - રેતી રસ આવી જાય અને પોલાણ ન રહે તથા એક સરખી સપાટી મળે તેવી રીતે ફ્લોરિંગ કામ કરવું.

ખાળકુવાના ઢાકણા

- ખાળકુવાના ઢાકણા બનાવવા માટે ૧:૨:૪ ના પ્રમાણનું સિમેન્ટ કોક્રીટ ૧૨ મીમી થી ૨૦ મીમીની કપચી વાપરીને ફીનીશીંગ, લાઈનીંગ, ક્યોરીંગ સહિતનું કામ ૧ ભાગ સિમેન્ટ, ૨ ભાગ રેતી, ૪ ભાગ ૧૨ મીમી થી ૨૦ મીમીની કપચીમાં ચોખ્ખુ પાણી ઉમેરીને કપચી રેતી પર સિમેન્ટનું એક સરખું આવરણ એક સરખા રંગનું થઈ જાય તેવું તૈયાર કરી કપચી છુટી ન પડે તેટલી ઉચાઈથી ધીરેથી ઢાળીને ટીપી ઉપર એક સરખો સિમેન્ટ - રેતી રસ આવી જાય અને પોલાણ ન રહે તથા એક સરખી સપાટી મળે તેવી રીતે ખાળકુવાના ઢાકણાનું કામ કરવું.
- કરેલ કામને સીધા તડકાથી અને ઝડપી સુકાઈ ન જાય તે રીતે રક્ષણ આપવું અને સપાટી ભીના કોથળા ઢાંકીને અગર સપાટી ઉપર પાણીના ક્યારા કરી કોક્રીટ પકડવું.
- ખાળકુવાના ઢાકણા બજારમા તૈયાર પણ મળે છે. જે અનુકુળ હોય તે વાપરી શકાય છે.

પેઈન્ટીંગ કામ

- યૂનાના માન્ય સફેદ પથ્થરમાંથી ફોડીને તાજો યૂનો તૈયાર કરવાનો રહેશે. કપડાથી ગાળી અંદર પસંદ કરેલ રંગ ઉમેરી, દિવાલ સાથે પકડ માટે સુચના મુજબ યોગ્ય ચોટક પદાર્થ નાખી જરૂરી ઘટ્ટતા રાખીને સુચના મુજબ ૩ સ્તર બ્રશથી એક સરખા, ઘબ્બા ન રહે તેમ લગાવવાના રહેશે. જરૂર પ્રમાણે પાલખ બાંધીને કામ કરવું
- શૌચાલયની બહારની દિવાલ પર સિમેન્ટ પેઈન્ટ / વોટર પુફ કલર લગાડી શકાય. કલર લગાડતા પહેલા બહારની દિવાલની સપાટીને સાફ કરવાની રહે છે.

શૌચાલય બાંધકામ

પ્રથમ પગલું

શૌચાલયના પાયાનું ખોદકામ:

આકૃતિ - ૧ મુજબ પાયો ૧.૪૦ મીટર લાબો અને ૧.૪૦ મીટર પહોળો છાપવાનો રહે છે. શૌચાલયનું અંદરનું માપ, ચણતર અને પ્લાસ્ટર થયા બાદ ૯૦ સે.મી. પહોળું અને ૯૦ સે.મી. લાંબુ થશે. અંદરથી ૫૦ સે.મી. પહોળો અને ૫૦ સે.મી. ઊંડો પાયો ખોદવો.

બીજું પગલું

પાયામાં ઇંટોના રોડા - સિમેન્ટનો થર:

જમીનનો પ્રકાર રેતાળ હોય તો પાયાનો કોંક્રીટ ૫૦ સે.મી. પહોળો અને ૧૦ સે.મી. જાડો કરવો. જેમાં ૧:૫:૧૦ નું પ્રમાણ ધ્યાને રાખી ૧ ભાગ સિમેન્ટ, ૨ ભાગ રેતી અને ૧૦ ભાગ ઇંટોના રોડા (ટુકડા) લઈ બરાબર કોબો કરવો (કોબાથી ટીપવું) જમીન સખ્ત (કઠણ) હોય તો ૧:૬:૧૨ નું પ્રમાણ ધ્યાને રાખી ૧ ભાગ સિમેન્ટ, ૬ ભાગ રેતી, ૧૨ ભાગ ઇંટોના રોડા લઈ કોબાથી ટીપી સખ્ત કરવું. પાયામાં કોંક્રીટ માટે ૦.૪૭ થેલી સિમેન્ટ, મેટલ ૫.૬૦ ઘનકુટ તથા રેતી ૨.૮૦ ઘનકુટ વપરાશે.

ત્રીજું પગલું

પાયાથી પ્લિંથ સુધીનું ચણતર ૧:૬ ના પ્રમાણમાં સિમેન્ટ રેતીનો માલ (કોલ) વાપરીને: પાયાના કોંક્રીટથી પ્લિંથ સુધીમાં ઇંટના કુલ છ થર થશે. પ્રથમ બે થર માટે દિવાલની પહોળાઈ ૩૫ સે.મી. રાખવી તથા બાકીના ચાર થર માટે દિવાલની પહોળાઈ ૨૩ સે.મી રાખવી. ચણતર કામ પાયાના મધ્યમાં આવે તે રીતે કરવું. પાયામાં રોડાના થરથી ૬૦ સેમી ઉંચાઈ સુધીનું ચણતર થશે. પાઈપ જોડવા માટે ચણતરમાં જગ્યા રાખવી. પ્લિંથ સુધીનું ચણતરકામ કરવામાં ૩૪૦ નંગ ઇંટો, ૧ થેલી સિમેન્ટ, ૭ ઘનકુટ રેતી જોઈશે. ચણતર ૧:૬ સિમેન્ટ:રેતી ના પ્રમાણમાં કરવાનું રહે છે.

ચોથું પગલું

પ્લિંથ ઉપરની દિવાલો:

શૌચાલયમાં અંદરના ભાગે ૯૦ સે.મી. લંબાઈ તથા ૯૦ સે.મી. પહોળાઈ મળી રહે તે રીતે અડધી ઈંટની દિવાલનું ચણતરકામ ૧૮૦ સે.મી. ઊંચાઈ સુધી કરવું. જેથી ૧૮૦ સે.મી. ની ઊંચાઈનો દરવાજો ફીટ થઈ શકે. દરવાજો ઈંટના ચણતરકામની એક બાજુની દિવાલ સાથે ફીટ થાય તે રીતે ચણતર કામ કરવું. દરવાજા માટે ચણતર કામમાં આકૃતિ- ૨ – પ્લાનમા બતાવ્યા મુજબ ૭૫ સે.મી જગ્યા છોડી ચણતર કામ કરવું. ૧.૮૦ મીટરના ચણતર કામ માટે ઈંટના ૧૮ થર થશે. ચણતરમાં ૪૫x૩૦ સે.મી. જાળીયું ૧૫૦ સે.મી. ની ઊંચાઈ એ મુકવું. દિવાલોના ચણતરમાં ૧ થેલી સિમેન્ટ, ૩૩૫ નંગ ઈંટો તથા ૭ ઘનકુટ રેતી વપરાશે.

પાયમું પગલું

માટીનું પુરાણ:

ચણતર પૂરું થયા પછી પાયાના બાકીના ખુલ્લા ભાગમાં પાણી છાંટી માટીનું પુરાણ બરાબર કરવું. ટબ, ટ્રેપ અને ૧૦ સે.મી ના ચીનાઈ કે એસી પાઈપ જોડવા માટે પુરાણમાં જગ્યા રાખવી. શૌચાલયની દીવાલથી ખાળફૂવો ૧૦૦ સેમી દૂર રાખવો ટ્રેપ (મરઘા)થી ખાડા સુધી પાઈપમાં ૧૫ સેમીનો ઢાળ રાખવો.

ફ્લોરીંગનું મથાળું અંદાજી લઈ તેના મેળમાં પહેલાં ટબ અને પછી ટ્રેપ ગોઠવો. તે બરાબર ગોઠવાય એટલે સિમેન્ટથી સાંઘો ભરી જોડી દો. આ જામી જાય એટલે ટ્રેપ સાથે પાઈપનો કટકો જોડી ચણતરમાંથી બહાર છેડો કાઢો,બરાબર થયે સિમેન્ટ થી જોડી દો.

છકુ પગલું

જોડાણ ફૂંડી :

શૌચાલયમાંથી મળ બહાર લાવતા પાઈપને બંને ખાળફૂવામાં અલગ અલગ લઈ જતા પાઈપોને માટે અંગ્રેજી વાય આકાર જોડાણની વિશિષ્ટ રચના પ્લાન પ્રમાણે કરવી. જોડાણ ફૂંડી તૈયાર થયા બાદ ખાળફૂવા તરફ મળ લઈ જતા એક છેડામાં પ્લગ મૂકી ચીકણી માટીથી બંધ કરી દો. ત્યાર બાદ આ ફૂંડી પર યોગ્ય માપનો પત્થર ઢાંકી દો.

સાતમું પગલું

શૌચાલય અને ખાળફૂવાના ત્રણ થરનું પ્લાસ્ટર:

શૌચાલયમાં અંદર અને બહાર ૧:૩ ના પ્રમાણવાળું પ્લાસ્ટર કરવાનું થાય છે. ૧૩ મી.મી. જાડું

પ્લાસ્ટર કરવું. ખાળકુવામાં ઉપરના બે થર ઉપર પ્લાસ્ટર કરવાનું છે. ૨.૫૦ થેલી સિમેન્ટ અને ૯ ઘનકુટ રેતી જોઈશે.

આઠમું પગલું

શૌચાલયનું ધાબુ અથવા છત:

અનુકુળ દિવાલ તરફ છતનો ઢાળ રહે તે રીતે બનાવી તેના ઉપર કોટા સ્ટોનના ૨ નંગ જોડવા તેને ગોઠવ્યા પછી ૧:૩ ના પ્રમાણમાં ચીપ પુરવી. તેને માટે ૧/૪ ઘનકુટ સિમેન્ટ અને ૩/૪ ઘનકુટ રેતીનું મિશ્રણ કરવું. ધાબા ઉપર ઈંટનું પાર્ટીશન બે થરનું કરવું. અને તેમાં વરસાદના પાણીના નિકાલ માટે પાઈપ ઢાળના છેડે રાખવો.

નવમું પગલું

શૌચાલયનું ફ્લોરીંગ:

૧૪ સે.મી જાડું ૧:૫:૧૦ ના પ્રમાણમાં કોંક્રીટ કરવું. તેના ફીનીશીંગ માટે તેમાં સિમેન્ટ ૦.૩૫ થેલી, રેતી ૨.૨૦ ઘનકુટ તથા ઈંટના રોડા કે મેટલ ૪ ઘનકુટ વપરાશે. ફ્લોરીંગ પર ઝેઝડ ફીટ કરવા માટે ૦.૧૩ થેલી સિમેન્ટ, રેતી ૦.૩૫ ઘનકુટ તથા ૮.૩૦ ચો.કુટ ઝેઝડ ટાઈલ્સ વપરાશે. જો દિવાલ પર ફરતે ૯૦ સે.મી.ની ઊંચાઈ સુધી ઝેઝડ ટાઈલ્સ લગાડવી હોય તો તેમાં ૦.૩૫ થેલી સિમેન્ટ, રેતી ૧ ઘનકુટ તથા ઝેઝડ ટાઈલ્સ ૨૨ ચોરસકુટ વપરાશે.

દસમું પગલું

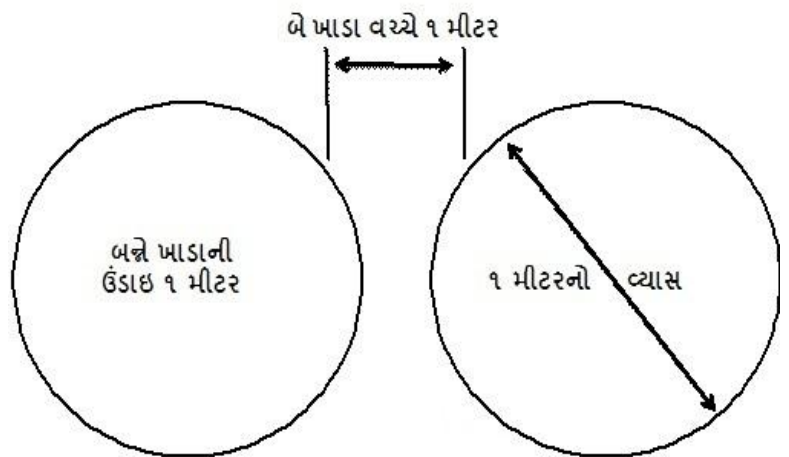
શૌચાલય ધોળવું અને દરવાજો રંગવો:

શૌચાલય ધોળવા ૬ કિલો ચૂનો ૧ કિલો ગુંદર સરેસ અને ૨૫૦ ગ્રામ ગળી લેવી. ચૂનો તૈયાર થયા પછી ત્રણ હાથ મારવા બારણું રંગવા ઓઈલ પેઈન્ટ ૧/૨ લીટર જોઈશે.

અગીયારમું પગલું

ખાળકુવાનું ખોદકામ:

બે ખાળકુવાઓ શૌચાલયની દીવાલથી એક મીટર દૂર રાખવા. બે ખાડા વચ્ચેનું અંતર ૧ મીટર રાખવું. દરેક ખાળકુવો જમીન લેવલથી ૧૫૦ સે.મી. ઊંડો અને ૧૨૦ સે.મી. વ્યાસનો

ખોદવો. ચણતર બાદ અંદરથી ૧ મીટર ઊંડો અને ૧ મીટર વ્યાસનો થશે.

તેરમું પગલું

ખાળફૂવાનું ચણતર:

ખાળફૂવાનું ચણતર કામ ગોળ, લંબગોળ, ચોરસ આકારે કરી શકાય છે. ગોળ વધુ હિતાવહ છે. ચણતર કામ માટે ઇંટ, પત્થર, બેલા વિગેરે જે સ્થાનિક સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ હોય તે સામગ્રીથી કરી શકાય છે.

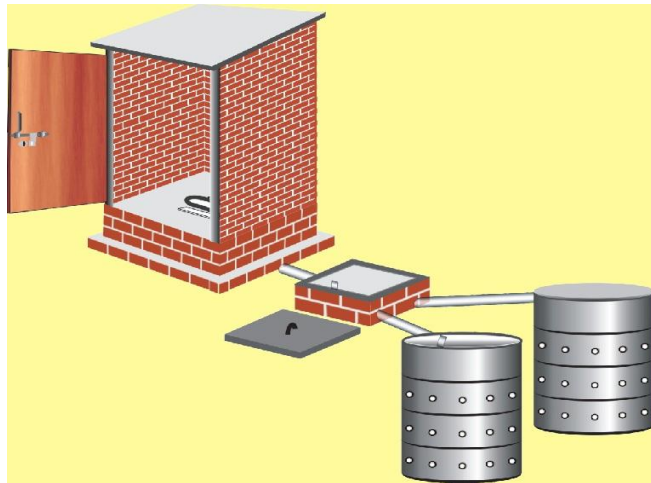
ખાળફૂવાના ૧૫૦ સે.મી.ના ચણતરમાં કુલ ૧૭ થરો થશે. જેમાં નીચેનો ૨૦ કે ૨૩ સે.મી. પહોળો ૧ થર થશે, તેમાં દરેકમાં ૨૭ ઈંટો જોઈશે. તેના ઉપરના ૧૨ થરો ૧૦ કે ૧૧.૫ સે.મી. પહોળા જેમાં ૬ થરો સળંગ અને ૬ થરો ૭.૫ સે.મી.ના છિદ્રોવાળો થશે. સળંગ થરોમાં દરેકમાં ૧૩ ઈંટો, અને છિદ્રોવાળા થરોમાં ૮ ઈંટો જોઈશે. ત્યારબાદ ઉપરના છેલ્લા ૪ થરો ૨૦ કે ૨૩ સે.મી. પહોળા ૨૭ ઈંટોવાળા થશે. એક ખાડામાં કુલ ૨૬૭ ઈંટો, ૧/૨ ઘનફૂટ સિમેન્ટ અને ૩ ઘનફૂટ રેતી જોઈશે. ચણતર ૧:૬ના પ્રમાણમાં કરવું.

બંને ખાળફૂવાના ચણતરમાં કુલ ૧ ઘનફૂટ સિમેન્ટ અને ૬ ઘનફૂટ રેતી અને ૫૩૪ ઈંટો જોઈશે.

ચૌદમું પગલું

ખાળફૂવાનું ઢાંકણ:

૧૨૩ સે.મી. વ્યાસની ગોળાઈના અને ૨૫ એમ.એમ. થી ૩૭ એમ.એમ. જાડા એવા ઘોલપુરી લાલ પથ્થરોથી ઢાંકી દેવા. આમ ઢાંકણ માટે ઉપરના માપના કુલ ચાર પથ્થર જોઈશે. આ પથ્થર વચ્ચેના સાંધા સિમેન્ટ રેતીના કોલથી બંધ કરી દેવા ત્યાર બાદ. ખાળફૂવાના ઢાંકણ પર માટીનો થર કરી તેને પૂરેપૂરા ઢાંકી દેવા,આવી રીતે બન્ને ખાળફૂવાઓ ઢાંકી દેવા. અને બાજુની જમીન સાથે ઉપર માટી ભરી લેવલ કરી લેવા.

વ્યક્તિગત શૌચાલય બાધકામ માટે જરૂરી સામગ્રીની યાદી

ક્રમ	માલસામગ્રી	જથ્થો	એકમ	ભાવ	રકમ રૂ.
1	સીમેન્ટ	5	થેલી	290	1450.00
2	૪૦ થી ૬૩ એમ.એમ. કપચી	0.25	ધ.મી.	270	67.50
3	ઈટો	650	નગ	4.50	2925.00
4	ઈટોના રોડા	3.00	ધ.મી.	180	540.00
5	રેતી	0.94	ધ.મી.	210	197.40
6	ગ્લેઝ ટાઈલ્સ	1.10	ચો.મી.	325	357.50
7	છત માટે કોટાસ્ટોન	1.79	ચો.મી.	201	359.79
8	વરસાદી પાણીના નીકાલ માટે ૫૦ એમ.એમ. પાઈપ	0.50	ર.મી.	80	40.00
9	૪૫ × ૩૦ સે.મી. સાઈઝનું વેન્ટીલેશન	1	નગ	50	50.00
10	સોકપીટ માટે ગોળ પથ્થર	2	નગ	292	584.00
11	નળ સાથે પાઈપલાઈન	ઉચ્ચક	ઉચ્ચક	126	126.00
12	ચુનો	ઉચ્ચક	ઉચ્ચક	27	27.00
13	વોટર કલોઝટ ફીટીંગ સાથે	ઉચ્ચક	ઉચ્ચક	471	471.00
14	સ્ટીલ સેક્શન દરવાજો	૧ નગ	૧ નગ	968	968.00
15	સફેદ સીમેન્ટ	ઉચ્ચક	ઉચ્ચક	42	42.00
			કુલ માલસામગ્રી ખર્ચ		8205.19
			એટલે કે		8205.19

માલસામગ્રી	8205.19
કુશળ કારીગર	2000.00
મજૂરી કામ	1795.00
કુલ રકમ રૂ.	12000.19

સંદર્ભ

- ૧) સસ્તી પર્યાવરણીય સ્વચ્છતા સુવિધાઓ, ૨૦૦૯ પર્યાવરણીય સ્વચ્છતા સંસ્થાન, ગાંધીનગર
- ૨) પાણીબંધ સ્વચ્છ શૌચાલય, પર્યાવરણીય સ્વચ્છતા સંસ્થાન, ગાંધીનગર

બે ખાડાવાળા શૌચાલયનું ડ્રોઇંગ

